

1664.

1. ^{17. 6. 16} Bornius, Jacobus: Disputatio I et universum
jus iudicium commune et theoreticum. 3 Exempl.
1664, 1678 et 1704
2. Bornius, Jacobus: De solutione pupillae ac minorum.
volus et ab eis facta facienda.
3. Brummerus, Aureus: De locatione et conductione
4. Eckelt, Amadens: De servitibus interdictis.
5. Eckelt, Amadens: De quinquennialibus induciis
6. Eckelt, Amadens: De actione institutoria.
7. et Kuehlerius, Georgius Guilielmus: In monetarum.
2 Exempl. 1664 et 1738.
8. Leibnizius, Gottfriedus Guilielmus: Specimen quaestio-
nibus philosophicis ex iure collectarum
9. Noricus, Iohannes Smollerus: Expositio iuristica tit. pauperum
et. cod. ad Iltan Vellejanum.
10. Noricus, Iohannes Smollerus: De loci hereditate
11. Noricus, Iohannes Smollerus: De fictione

1664.

12. Noricus, Johannes Ernestus : De aequitate.
13. Romanus, Paulus Franciscus : De societate
- 14^{2^{te}} Romanus, Paulus Franciscus : De osculis-
2 9 exempl.
15. Schacher, Christophorus Hartmannus : De legitima paren-
tibus
16. Schacherus, Augustinus : De juramento suppletorio
17. Sprendewerffer, Barth. Leonardus : De exceptione
18. Sprendewerffer, ^{9^{tes} Tabien} ~~Barth.~~ : Posthumerum jura
- 19^{2^{te}} Starck, Christophorus Heinrich : Lecturae Rubricarum
- Saxonicarum insignium. 2⁹ exempl.
20. Weise, Christianus : De T. Livii Romulo.
21. Werthern, Gottlob, vna : De jure precariae.

166

12.

13.

14⁹⁰
2

15

16

17

18.

19

20

21.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

1664, 6 7

8 11

3,

Divina Favente Gratia

&

Magnifici Jctorum Ordinis

permissu

DE

**ACTIONE IN-
STITORIA,**

Disputationem

Sub *PRÆSIDIO*

VIRI

Nobilissimi, Consultissimi & Excellentissimi

DN. AMADEI ECKOLTS,

Phil. & J. U. Doct. ac Profess. Publ. Facult.

Juridicæ Assessoris, &c.

Dn. Præceptoris, Patroni & Hospitis sui

æternum devenerandi,

Publicè examinandam proponit

JOHANNES MATTHIAS *Commerç*

Itzehoâ Hofsfatus,

AUTOR

In Illustri Hermundurorum Academia

Ad d. Februarii

ANNO cdo Mdo LXIV.

LIPSIAE,

Literis JOHAN-ERICI HAHNII.

IN NOMINE JESU!

Leges universales benè constitutæ Reipubl. quam optimè conducere, constans Politicorum est monitum; cum enim ob varietatem negotiorum plures emergant casus, casus autem tot, quot accidentia, accidentia verò infinita & innumerabilia sint, ita ut de singulis peculiare leges ferri haud queant, quippe quæ non solum multarum litium causæ, sed præterea efficerent, l. ob multitudinem planè negligi, aut certè non esse in viridi observantia. Quod & comprobare suo calculo videtur *Tacitus lib. 11. Annal. iniquiens, in corruptissima Republica, plurimæ leges*; idem jam suo tempore accidisse testatur *Sueton. in Claudio c. 16.* Leges itaque universaliter & perspicuè concipiendæ, ut licet non expressè incidentes in se contineant casus, attamen ob rationis identitatem possint per interpretationem ad similia applicari, strictumque jus summæ æquitatis favore mitigare. Hoc ipsum Prætor in actione, quam pertractandam suscipere animus est, probe perpendens, cum videret, nullam jure civili actionem esse proditam, nisi adversus eos, qui vel ad dandum l. faciendum ex suo contractu sunt obligati *l. 25. ff. de O. & A. §. 1. Inst. de Actionibus l. 1. §. 16. ff. ad S&T. Trebell.* ut pote cum jure stricto, nemo possit ex alterius conventionione obligari l. conveniri *arg. l. pen. C. quod cum eo*; omnisque obligatio fundamen-

tum & initium ex persona ejus, quæ contraxit, capiat §. 3. *Instit. de inutil. stipul. arg. l. 27. §. 4. in f. ff. de pactis, arg. l. 1. 2. & tt. C. ne filius pro Patre, arg. l. 1. & tt. C. ne uxor pro marito Wesenc. in w. b. t. n. 2. Ludvvel. in Comment. Inst. quod cum eo. Rittershusius d. t. Tbolosan. Syntagm. juris univ. lib. 29. c. 12. Wessenb. disp. 28. part. 1. 0. 1.* Iniquum verò esse, eum qui certæ negotiationi suo nomine quempiam præposuisset, quo cum contraheretur, non solum non obligari, sed & sentire commòdum, onere procul à se amoto; hoc cum non tantum contra principia justitiæ moralis *arg. l. 11. ff. de J. & J.* sed & maximè naturali æquitati dissentaneum, secundum enim naturam est inquit *Paulus in l. 10. ff. de R. J. incommoda* cujusque rei eum sequi, quem sequuntur commoda. De qua iniquitate *Vellejus Paterculus lib. 1.* conquerens, dicit, indignissimam fuisse immanitatem Syllæ in præscribendis Romanis civibus, ut exclusi opibus paternis filii Senatorum, cum & Senatorii ordinis jura perdidissent, nihilominus onera sustinerent. Prætor E. (seu viva vox legis *l. 8. ff. de J. & J. intercedens,*) ob utilitatem publicam in commerciorum usum stricti juris duritiem mitigavit, certamque actionem, aut potius ordinariæ actionis novam & adjectitiam qualitatem introduxit, quæ quis ex alterius contractu certo modo possit conveniri *l. 1. pr. l. 11. §. 2. ff. b. t. §. 2. Inst. quod cum eo.* Satisfecit E. juri legitimo exinde, quod aliud sit illud, aliud jus æquum, & æquo melius, quæ E. æquitas est juris positivi correctio *Arist. 5. Ethic. 10.* juri legitimo auctoritatem suam reliquit Prætor, aliterque saltem statuit ex principiis naturalis æquitatis desumptis, adeoque jus legitimum non tam correxit, quam moderatus est *arg. l. 1. ff. de restitut. in integrum. junct. l. 7. §. 1. ff. de J. & J. l. 1. ff. de minor.* Utilem E. ac cognitu maximè necessariam esse hanc

hanc actionem nemo non videt, tum summam æqvita-
tem, quam Prætor ipse allegat *in l. i. ff. b.* tum ob com-
merciorum usum, quibus cum non semper cives vel ob
locorum, qui commerciis sociantur, distantiam, l. ob
commerciorum molem, l. conditionis suæ eminentiam,
aliæ impedimenta ipsi præesse queant, alio ministerio
uti possent. Summa itaque materiæ hujus præstantia in
causa fuit, quo minus hunc spatiosissimum campum hanc
amplissimam disputandi materiam ingredi non dubita-
verim. Ut verò omine felici omina succedant,

Summe Deus nostris feliciter annue cœptis!

CAP. I.

De Tractatione nominali.

THES. I.

Cum in omni, præcipuè verò juris disciplina re-
rum quidem potior, verborum verò ac nominum pri-
or sit habenda ratio *l. i. ff. de R. C. l. 7. in f. ff. de suppl.*
leg. l. i. pr. ff. de J. & J. non abs re sanè me facturum puto, si in
præsenti themate, prius nominis notationem, variasque ejus si-
gnificationes paucis attingam, quàm ad ipsius rei pertractatio-
nem descendam.

II. Etymon vocis Institoris solerter inquirat *Alciatus 2.*
πρεπειν c. 20. ubi notat Institorem quasi antistitorem vocari,
item ab insistendo h. e. urgendo suo negotio. Unde & *Juvenal.*
Institor hyberna tegetis, & *Quintilianus,* *Institor eloquentiæ.* item, iacta-
tor, venditor, ut & *Nævius, Pœta,* *instare mercatura,* dixit, in versu,
quem refert *Nonius Marcellus,* *instat mercatura, spero rem faciet*
frugi est homo. *Simplicius* & magis juridicè *Meierus in C. J. A. t. r.*
h. r. ex l. 3. ff. eod. ab instando, quod sc. tabernæ vel negotiationi,
cui præpositus est, instet, h. e. uti *Rittershusius in comment. Instit. ad*
§. 2. quod cum eo, explicat, summa cum cura & sollicitudine incum-
bat & urgeat.

III. Circa Homonymiam occurrit (1.) latissima & minus propria significatio, qua generaliter quis extra negotiationem alicui negotio peragendo à Domino prapositus Institor dicitur in l. 5. pr. ff. b. t. l. 13. & 15. ff. de instructo & instrumento legato. Ut & qui caupona prapositi sunt, & in publicis diversoriis operas suas locarant; nostratibus die Hausvögte/ Hausfnechte/ Schaffer Institores vocantur, vid. Dn. Mevius ad Jus Lubecense lib. 3. tit. 6. artic. 6. n. 14. & seq. quo sensu etiam sumitur in l. 1. §. 3. ff. nauta, caup. stabularii, & hujus in generaliore significato varia recensentur species in d. l. 5. ff. b.

IV. Minus lata propria & usu receptior est significatio, qua quis tabernæ, mercibus distrahendis emendisqve mensæ (banco, cassæ) aut cuiuslibet alii negotiationi quæstus ergo est prapositus, Duarenus comment. juris b. t. c. 1. Wesenb. in æ. eod. n. 1. Bach. Tr. de act. dist. 2. th. 10. Mevius ad Jus Lubecense lib. 3. tit. 6. artic. 5. l. 3. §. 16. 18. ff. l. 3. C. h. t. §. 2. Inst. quod cum eo, ubi iterum dux se sistant species, quidam enim simpliciter ministri sunt, in tabernis ad merces emendas vendendasqve constituti l. 18. ff. b. t. Germanis estu Laden oder Gaden Diener/ it. ein Gaders oder Gewölbs-Verwalter/ vid. C. J. A. h. t. b. 1. & Sichard. ad Rubric. C. de Instir. & Exerit. act. & horum contrahendi facultas olim dependebat ex lege prapositionis, hodie plerumqve consuetudo cuiusqve loci inspicitur Gothofredus ad l. n. §. 3. ff. b. t. & ex iis, ad quæ Dominus eorum opera uti solitus fuit negotiis æstimatur. Stam. de Servit. personal. lib. 2. c. 25. n. 12.

V. Altera species est eorum, qui à Dominis ipsis in exteras regiones ad coëmandas & transmittendas merces ablegantur, & hi plerumqve sub liberiori potestate sunt; cum enim Domini propter absentiam & locorum distantiam commodè illis mandata ad unumquemqve contractum perficiendum inungere hand queant, expedit, ut illis liberior potestas non denegetur, unde & Procuratoribus cum libera comparari posse putat Cöpp. decis. 21. n. 1. & 2. & hos usus hodiernus vocat Factores, Besold. in Thesaur. Practico verbo Factor, Zanger. tr. de except. p. 2. c. 1. Speidelius in not. abil. Jurid. Historic. Polit. nomine Factor. Wesenb. in æ. ff. b. t. n. 1. Mejerus in C. J. A. h. t. b. 1. Vocabulo parum latino & semi-barbaro

3,
L
barbaroſi contendit *Treutler. diſp. 24. vol. 1. 6. 7. lit. E.* An verd
idem ſit Inſitor & Factor, non auſum dicere; licet enim promi-
ſcuè utraq̃ue appellatione Doctores præſertim vetuſtiores utan-
tur, vid. *Decium Conſil. 510. n. 5. Elbert. Leonin. Conſil. 45. Weſenb. in*
æ. ff. h. t. Harprecht ad §. 2. Inſt. qv od cum eo, attamen cum Inſitoris
appellatio jure noſtro latiſſimè pateat, vereor, an iſtam laxita-
tem exæquet verbi Factoris viſ, qv am ex hodierno more habet.

VI. Qvoad Synonymiam, jure civili vox Inſitoris rarè
aliam fortiri appellationem in aprico eſt, is enim qv à Do-
mino negotiationi peragenda præpoſitus eſt, perpetuo fermè
Inſitor vocatur *l. 18. ff. h. t. §. 2. Inſt. qv od cum eo*, niſi qv od veteres
eum qv oq̃ue officinatorem dixiſſe obſervavit *Cujac. in æ. C. h. t.*
interdum tamen qv pecuniis ſcenerandis ſunt præpoſiti *l. 5. §. 2.*
l. 19. §. ult. ff. h. t. cum alias negotiatio à ſceneri pecunia diſtingva-
tur *§. 5. verb. & poteſt. Inſit. qv od cum eo*, qv redempturis reditu-
um faciendis *l. 5. §. 2. ff. h. t. 29. locati, qv menſæ l. ult. h.* qv Ca-
lendario præpoſiti ſunt *l. 41. ff. de R. C.* Inſitores appellari vi-
demus: attamen in reſtrictiori ſignificatu, ut ſpecies Inſitoris
non inepte qv dixerit, de qvorum officiorum differentiis ſuo
more eruditè diſſerit *Alciatus ad l. 41. ff. de R. C.* Gallis eodem
modo ut Germanis dicit, un Facteur, Italis, Factore, Belgicis
eſt Facteur; plura recenſet, *Mornacius in ſuis obſervationibus ad l. 3.*
h. t. Tantum de tractatione nominali.

CAP. II.

De definitione actionis Inſitorie ejusq̃ diviſione.

I.

TRACTATIONI nominali, ſuccedit jam realis, definitio; ex qv
tanqvàm potiffima rei parte, viſ & natura rei inveſtigari
poteſt, *Everhard. in top. loc. 15. deſin.* Omiffis autem aliorum defi-
nitionibus, cum *Excellentiff. Dno Præſide*, Præceptore meo ætatè
venerando *in comment. π. ad h. t.* Inſitoriam ita defini; qv od ſit
actio

actio in personam, certa qualitate à Prætore aucta, qua agit is, ejusque heres, qui cum Infitore secundum præscriptam formam contraxit, adversus præponentem, ejusque heredem in solidum.

II. Constat hæc definitio genere & aliis definitionum requisitis. generis loco ponitur (1) quod sit actio, quod non tantum ex eo, quod expressè inscribatur *rubrica in ff. & C. de Infit. actione*, sed & inde elicitur, quod ei competat definitio actionis, à Justiniano in *pr. Inst. & à Celfo in l. 51. ff. de O. & A.* posita; siquidem actor hic persequitur quod sibi debetur, accedit quod in §. 2. *Inst. quod cum eo & §. 10. de Act.* annumeretur actionibus à Prætore introductis; (2) personalis, quia ex jure ad rem, sive unico vocabulo ex obligatione provenit, notum autem quod obligatio tantum pariat actiones personales juxta *l. 42. §. 2. ff. de procurat.* obligatio autem semper oritur ex contractu l. quasi aut ex maleficio vel quasi §. 2. *Inst. de obligat. arg. l. 25. §. 1. ff. de O. & A.* at quin nostra actio sit ex contractu dilucidè probatur in *l. 1. ff. h. t.*

III. Diximus (3) certa qualitate à Prætore aucta; nimirum hæc, quod illi, qui cum Infitore contrahunt, obligationem & actionem acquirant adversus præponentem, secus ac de jure civili, quo alteri per alterum non acquiritur obligatio *l. 25. ff. de O. & A.* ut pote cum obligatio personis ad hæreat, ideo adversus alium, quam cum quo contractus celebratus, Actio personalis institui non potest, excepto eo, qui repræsentat personam defuncti, qualis est heres vid. *Bach. tr. de act. disp. 2. c. 5.* & latius *Anton. ab Usilla ad §. 1. Inst. de act. n. 44.* Unde apparet nostram actionem non esse novam à ceteris actionibus distinctam *Frank. in comment. ff. ad tit. de Exercit. act. n. 6.*

IV. Addimus (4) perpetua: dicitur autem actio perpetua duobus modis vel ratione præscriptionis, l. ratione transmissionis. Priori modo omnes actiones rei persecutoria etiam ex delicto provenientes, modo non sint pænales *pr. Inst. de perpet. & temporal. act.* regulariter 30. aut 40. annorum spatio præscribuntur, quod & exaudiendum de actione nostra, utpote rei persecutoria, svadet tum *arg. l. 25. pr. ff. de O. & A.* tum *l. 15. ff. b. Poste-*

3,
Posteriori modo non tantum est perpetua respectu eius qui contraxit, sed & heredi & in heredem competit *l. 15. ff. h. ratio est.* quia est rei persecutoria & ex contractu, explorati autem est juris, actiones ex contractu descendentes & heredi & in heredem competere *l. 12. l. 49. ff. de O. & A. l. 152. §. fin. ff. de R. J. §. 1. Inst. de perpet. & temporal. act.*

V. Definivimus (5) qui cum Institore secundum formam praescriptam contraxit, hoc namque probe notandum, non ex omni causa Praetorem hanc actionem dare in praepositem, sed ita demum, si ejus rei gratia, cui praepositus est, contractum sit, quo de pluribus agendi infra cap. 6. dabitur occasio, uti patet ex §. 2. verbis; *eius rei causa, Inst. quod cum eo, & ex l. 1. §. 7. ff. de exercit. act. l. 5. §. 11. l. 11. §. 5. ff. h.* idem etiam inculcatur in *l. 1. 2. & seq. C. b.* Cum enim praepositio certam legem tribuat contrahentibus, eandem merito diligenter attendere debent, si contra praepositum actionem sibi competere velint *d. l. 1. §. 12. ff. de exercit. act.*

VI. Addimus (6) adversus praepositum ejusque heredem; propter rationem *ibid. 4. allegatam & l. 4. §. 4. ff. de exercit. act. l. 1. l. 15. ff. h.* Et quidem (7) in solidum: propter expressos textus in *l. 13. §. 2. l. 5. §. 1. ff. h. t. l. 1. §. fin. ff. de exercit. act.* tum quod regulariter actiones solidum persequantur *§. 36. Inst. de act.*

VII. Explanata definitione commodum est, ut nonnihil de divisione hujus actionis dicamus, quae respectu causae efficientis, ut & subjecti sive personarum, quibus competit, constitui potest, quod sit alia directa, alia utilis. Quoniam verò non semper uno accipitur modo, idcirco perlustranda est eorum ambiguitas.

VIII. Actio directa (1) illa dici solet, quae opponitur praeparatoriae ut in *l. 3. §. 13. & l. 17. ff. ad exhibend.* (2) actio ordinaria ex delicto, quatenus opponitur actioni noxali, directa quoque vocatur, per textum expressum in *§. 5. Inst. de noxal. act.* (3) in materia contractuum actio directa oppositivè ad contrarias dicitur, quae datur ei, ad quem res directò & principaliter ex contractu pertinet, contraria verò ad quem res minus principaliter pertinet; Sic actio directa pignoratitia debitori *§. 4. Inst. quibus mod.*

re contrahitur oblig. contraria verò creditori conceditur *l. 9. pr. l. 16. §. 1. ff. de pignorat. act.* Actio directa commodanti, contraria commodatario competit. *l. 17. §. 1. ff. commodat.* (4) denique actio directa opposita actioni utili, est, quæ ex expressis verbis legis descendit, utilis verò quæ quidem non ex expressis verbis legis, sed ex ejus interpretatione propter similitudinem rationis descendit. Unde quia directa legis Aquiliæ locum habet, quæ corpore & in corpus damnum datum *§. fin. Inst. de L. Aquilia*, ideo si non corpore, sed in corpus damnum datum est, utilis conceditur *d. §. fin.* Sic directa actio de pauperie datur, quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit *l. 1. §. 7. ff. si quadrupes pauper. pr. Inst. eod.* Utilis verò si non quadrupes, sed aliud animal nocuit *l. 4. ff. eod.* Vel si animal quadrupes secundum genitalem feritatem pauperiem fecit *§. 1. Inst. eod.* Ceterum hoc loco bene notandum, jure civili quandoque ex expressis verbis legis utiles tribui actiones; nimirum quoties ratio juris impedit, quo minus directæ sint apud alium v. g. Si cessæ sint actiones *Excellentiss. Dominus Praeses in comment. π. ad tit. de L. Aquil.* quia enim cessionarius directam actionem suo nomine instituere nequit, ideo lex utilem ei concedit, prout liquet *ex l. fin. C. qu. fiscus l. privat. debitor. sui debitor. conven. potest l. 18. C. de legatis l. fin. C. de hered. l. act. vend. idem accidit in emptore hereditatis l. 5. C. eod. l. 16. ff. de pactis.*

IX. Hisce cognitis directam Institoriam actionem in quarto significato accipio, ita ut sit illa, quæ ex expressis verbis legis, ac vero directoque domino, qui cum Institore contraxit datur *§. 2. Inst. quod cum eo l. 5. §. 11. 12. l. 11. §. 5. ff. h. l. r. & 2. C. eod.* Utilem verò quæ ex benigna interpretatione & ad exemplum directæ datur *l. 19. pr. l. 5. & 6. C. h. l. 13. §. 25. ff. de act. empti. l. 31. ff. de neg. gest.*

CAP. III.

De Causa Efficiente.

I. Causam efficientem hujus actionis duplicem constituo; remotam & propinquam. Remota est Prætor *§. 2. Inst. quod cum eo. l. 1. ff. h.* æquum enim ei visum, sicuti commoda senti-

sentiunt præponentes ex facto Institorum, ita etiam eos obligari & conveniri ex eorum contractibus *d. l. 1. ff. b. l. 10. & 149. ff. de, R. 7.*

II. Propinqua est obligatio cum Institore inita *d. §. 2. Inst. quod cum eo & passim ff. h.* Cum enim qui cum Institore contrahit, magis fidem præponentis quam Institoris sequatur *l. fin. in fin. ff. pro socio l. 29. ff. de R. C. §. 1. Inst. quod cum eo & Dominus ipsa præpositione tacite quasi hoc in se recepisse præsumatur, ut Institoris factum præstare velit arg. l. 11. ff. b. l. 1. pr. ff. de exercit. act. l. 7. pr. & §. 6. ff. naut. caup. stab. ;* proinde merito ad hoc est obligatus, ut ea, quæ cum Institore inita, præstet; tum ut eo melius sit consultum contrahentibus, quò magis sint securi de iis consequendis, ob quod negotiationis causa convenerunt, tum quod intersit Reip. ne contrahentes fidem præponentis secuti, decipiantur *arg. l. 11. §. 5. inf. ff. b. l. t. hæc de Causa efficiente dixisse sufficiant, fequitur.*

h
2

CAP. IV.

De Subjecto.

I. Subjectum hujus actionis duplex est activum & passivum, illud constituunt personæ, quæ hanc actionem intendunt, hoc verò quæ eandem excipiunt. Quo ad prius competit actio directa Institoria (1) ei, qui cum Institore, quem Dominus tabernæ præponit, contraxit, *§. 2. Inst. quod cum eo l. 5. §. 11. 12. b. l. t. Duar. comment. juris b. r. c. 2. Harprecht. ad §. 2. Inst. quod cum eo, Hottomanus d. l. Cöppen quæst. 21. n. 1.* & quidem ipsa actio, quæ aliàs ex celebrato contractu resultat, ut puta si quis mercibus vendendis in taberna quendam præposuerit, & hic ex ipsis rebus, quibus præpositus est, quasdam vendiderit, emptori competit actio empti; ubicunqve enim non est novum negotium, ibi nec nova obligatio, ergo quòquæ non competit novum juris remedium, ut aliàs ex nomine quis posset præsumere, sed saltem, uti sæpius monuimus, in eo à veteri actione differt, quod Prætor hac qualitate, actionem ex contractu auxerit, ut quæ stricto jure (quo nemini per alium acquiritur obligatio *§. 4. Inst. de inutil. stip. l. 34. §. 17. ff. de*

de V. O. l. 11. ff. de O. & A.) aliàs expiraret, si persona, cum qua contractus initus, decederet; in suo vigore permaneat, & æquè contra ipsum præponentem competat, ac si cum ipso fuisset contractum; per intermediam enim personam, quæ ex ipsius iussu & voluntate negotium gerit, quasi ipse negotium gessisse, & in placitum consensisse præsumitur. Non secùs ac qui Procuratorem mittit, quamprimum hic cautionem, in casu ubi mandatum ejus dubium aut mancum est, de rato interposuit, vel suum mandatum omni ex parte integrum exposuit, statim ei habetur fides, ac mandans tenetur; ita quoque qui negotiationi præpositus, ei, quod consensu & voluntate sui principalis præstitit, creditur, cum nemo facile admissurus sit, ut aliquis pro lubitu sua negotia administret, vendendo & alienando, prout ab Institoribus fieri videmus; qui verò semel consensit, is in eo consensu tamdiu permanere ac subsistere præsumitur, donec contrariam voluntatem, negotiandi libertatem scilicet prohibendo, declararit, hoc enim nisi fiat, ei qui cum Institore contraxit, jure meritoque conceditur actio. Hoc ipso autem facultas ipsi non adimitur, quominus adversus ipsum Institorem possit agere, ea potius ipsi reservatur, adeò ut semper penes contrahentem sit electio, utrum ipsum Institorem, an verò dominum convenire velit. Nec immeritò, cum enim potestas, ut præponentem convenire possit, ei instar beneficii à Pratore sit concessa, non debet eidem simul esse damnosa in eo, ut adversus ipsum Institorem, agendi præcluderet aditum. Possit enim fieri, ut magis expediat cum hoc, quam cum domino agere, qui interea facultatibus lapsus non esset solvendo. Quatenus autem & quamdiu ipse Institor hoc contractu teneatur, de hoc sub causa formali commodior erit agendi occasio, ut pote, sub qua de Obligatione Institorum principaliter agitur.

II. (2) Fidejussori, ei scilicet qui pro Institore fidejussit, sine his enim non facile Institores negotiationes gerere possunt l. 5. §. 16. ff. b. Cum enim hic peræquè ac principaliter contrahens fidejussoris, quasi ex voluntate domini contrahat, nitatur; hinc si accidat, ut ipse pro Institore solvere cogatur, ei quoque idem remedium superest, ut directò adversus præponentem cessis actionibus

nibus agat *arg. l. 9. C. de Procurat. & l. ult. C. qv. fscus l. privatus de-
bit.* quasi cum ipso contraxerit, ubicunqve enim eadem est ratio
& dispositio juris, ibi quoqve idem jus esse debet *l. 32. ff. ad L. A-
quiliam.*

III. Sed quid de Constitutore & Expromissore statuen-
dum, an illis quoqve competat actio? Constitutor is dicitur, qui
pacto se debitum antiquum soluturum promittit salva priori ob-
ligatione existente, & huic quoqve hanc actionem competere
indubium est, quia cum fidejussione quoad obligationem, quam
sibi uterqve contra debitorem acquirat, coincidit, ut ut aliis ab
hac duobus modis differat, partim quod fidejussor non nisi inter
praesentes *§. ult. Instit. de V. O. l. 1. §. 1. ff. eod. & per stipulationem*
se obliget l. 26. l. 5. §. 3. l. 14. §. fin. cum l. seq. ff. de constit. pecunia
Wesemb. in w. ff. n. 10. Franzk n. 27. Sichard. ad Rubr. C. de V. O. n. 11.
partim quod fidejussor saltem alienae accedat obligationi, nun-
quam propriae *pr. Inst. de fidej.* Constitutor pacto obligatur, nec
non proprium & alienum debitum constituere potest *l. 5. §. 2. ff.*
de constituta pecunia. Expromissor dicitur, qui alterius obligatio-
nem ita in se recepit, ut liberato priore debitore, ipse se princi-
palem debitorem constituat *l. 4. ff. de condit. causa data causa non*
sec. l. ult. ff. ad Sct. Maced. l. 7. §. 8. ff. de dolo l. 53. ff. de contrah. empr.
l. 4. §. 1. 3. 4. ff. de re judic. l. 104. ff. de V. O. l. 37. §. ult. ff. de operis
libert. Et huic quoqve hanc actionem concedimus, quamvis
enim liberatus sit debitor a priori obligatione, non tamen pro-
pterea minus debet, quia simul nova obligatio expromissori con-
stituta, nisi forte animo donandi is pro alio expromisit.

IV. (3.) datur heredi ejus, qui cum Institore contraxit,
modo succedat in bona defuncti, nec sit incapax hereditatis,
quales erant olim deportati & peregrini *l. 6. §. 2. ff. l. i. C. de hered.*
Inst. l. 17. §. 1. ff. de panis, qui cives Romani non erant; hodie haec
differentia sublata, postquam Imp. Antoninus omnes in orbe
Romano viventes iussit esse cives *l. 17. ff. de statu homin. item ii,* qui
incestis nuptiis se polluerant, his enim liberis inde editis quic-
quam relinquere prohibitum erat *l. 6. C. de incest. nuptiis,* quod &
in praxi adhuc observari videmus, teste Anton. Fabr. in *Cod. lib. 6.*
tit. 31. def. 3 n. 2. & def. 7. n. 1. ut & filii reorum perduellionis l. 5.

§. 1. C. ad l. Juliam Majest. illud nil refert cuius sexus aut conditionis sit, five mas. five femina. five heres, five loco heredis ut bonorum possessor; nam hic eodem loco jure Prætorio habetur, quo heres jure civili *pr. Inst. circa fin. de bon. possess.* Ratio verò cur hæc actio detur heredi est, (1.) quia repræsentat personam defuncti *Novell. 48. pr.* & in omnia ejus jura succedit, *l. 37. ff. de acquir. vel omittend. hered. l. 1. ff. si ager vectigal.* (2.) quia oritur ex contractu rei quæ persecutionem continet *l. 15. ff. h. l. 12. l. 49. ff. de O. & A.*

V. Cognitâ actionis directæ naturâ ejusquæ subjecto, subjiciendum, quibus ex æquitate utilis Institoria competat. Diximus enim *capite 2.* in iis casibus, in quibus ratio agendi eadem est, ob quam directæ actiones ex ipsius legis verbis competunt, utiles quoque concedi solere. Itaque si quis Procuratorem præposuerit mutuis pecuniis accipiendis, quamvis Procurator non sit Institor, adeoque directæ actione Institoria conveniri dominus nequeat, dabitur tamen ei, qui Procuratori pecuniam mutuat, ad exemplum directæ utilis institoria. *l. 19. pr. ff. h. l. 5. C. eod. Bartol. ad l. 19. Duarenus comment. juris civ. h. t. c. 1. Wesenb. w. ff. n. 4. Bach. tr. de act. disp. 3. th. 10. & 11. Dn. Job. Brunnem. ad d. l. 5. C. h. t.* Militat enim hic eadem ratio, ob quam aliâs dominus Institoria conveniri potest, dum dominus procuratorem constituendo, tacitè in ejus contractus, quod quæ ex illis se conveniri velit, consentit. Nec potest dominus objicere contraheati, procuratorem solvendo esse, eum quæ à contrahente, conveniendum; hæc enim exceptio nec in Institoria directâ locum habet; nihil porro interest, quo contractu Institor usus fuerit, nam licet emendis mercibus sit præpositus, poterit tamen dominus, & ex mutuo ab eo contracto conveniri, modò & hoc ei specialiter concessum fuerit *l. 1. 2. C. h. t.*

VI. Utilem porro Institoriam actionem habent, qui Domini voluntatem secuti cum servo ipsius contraxerunt, si enim domini ex contractibus Institorum ob voluntatem tacitam & generalem rectè conveniuntur; æquum est, & eos conveniri, qui specialiter voluntatem declarant, & admittunt ut cum servis ipsorum contractus in eantur ad ipsorum commodum pertinentes, sed quia Institores non sunt, cum quibus contractum est, datur.

3,
t. 2

tur adversus ejusmodi dominos ad exemplum Institoria actionis, utilis actio *l. ult. C. h. t. & ib. Dn. Brunnem.*

VII. Non impeditur porro agere actione Institoria utili, qui prius ex una causa egit & succubuit, si nunc velit ex altera causa actione utili experiri *l. 13. pr. b.* Ratio est, nam licet ex una causa non recte contractum fuerit, eod quod non accurate observata sint conditiones prepositionis, potest tamen ex altera causa vi prepositionis Institor recte contrahere, quid enim impedit, quo minus in eadem causa, licet semel actum sit, amissa causa, denuo agamus, nam non facile contrahentes singulas circumstantias tam accurate ponderare valent, unde si in rei veritate contractus ipsorum cum prepositione congruit, licet aliqui succubuerint propter aliquam circumstantiam, denuo ad utilem actionem admittendi sunt. Pro meliori cognitione casus talis esto; Quidam habebat servum merci olearia prepositum, eundem simul preposuit mutuis pecuniis accipiendis: is a quodam pecuniam mutuatus est. Hic qui cum servo contraxit, putabat eum tantum merci olearia esse prepositum, nunquam intellexit eum esse prepositum mutuis pecuniis accipiendis, mutuum tamen pecuniam ei dedit ad oleum emendum: agit eo nomine actione institoria adversus dominum, contendit se mutuum pecuniam ejus servo dedisse ad oleum emendum, non potuit omnia probare quaecumque necessaria sunt in Institoria actione; difficile est enim ea probare *l. ult. ff. de exercit. act.* absolutus igitur est reus, qui conveniebatur actione Institoria. Deinde cognovit eum prepositum fuisse mutuis pecuniis accipiendis, quod ab initio ignorabat: ideoque voluit ob hanc causam experiri, quæritur an admittendus sit, & an obstet ei exceptio rei judicate? Respondet *Bartolus* stricto jure hoc non procedere, sed propter æquitatem & errorem utilem ei concedendam esse actionem. Plura exempla utilis actionis recensentur in *l. 11. §. ult. juncta l. 12. l. 5. §. 8. ff. h. t.*

VIII. Subiectum passivum constituunt uti dictum persone adversus quas experiendum hac actione, & quidem (1) agitur in eum, qui preposuit Institorem *§. 2. Inst. quod cum eo l. 1. 2. & passim ff. l. 1. 2. & 3. C. h. t.* Cum enim hic sentiat commodum ex Insti-

Institutoris contraſibus, in quos quaſi generaliter conſentit, dum
Inſtitorem præponit, ex æquitate tenetur ac ſi ipſe contraxiſſet
*l. 1. h. hinc ſi Inſtitorem mancipiis l. i. jumentis vendendis præpo-
nit, jumenta verò ſint vitioſa, poterit actione Inſtitutoria conveniri
ad redhibendum l. 17. ff. b. ut & de eviſione præſtanda, ſi Inſtitor
de ea caverit; ſic ſi Inſtitor, cum oleum vendidiſſet, annulum ar-
rhæ nomine accepiffet, neque cum reddat, dominus Inſtitutoria
tenetur l. 5. §. 15. h. t. junctâ l. 11. §. 6. ff. de act. empti; nam ejus rei,
in quam præpoſitus, eſt contractum. Domino verò qui Inſtitore-
rem præpoſuit, non competit actio contraria in contrahentes
regulariter l. 1. & 2. ff. b. t. l. 1. §. 18. ff. de exercitor. act. Harprecht.
ad tit. Inſt. quod cum eo n. 10. Höenonig. controverſ. illuſtr. diſp. 20. con-
troverſ. 5. ad lit. C. circa finem, quia ipſe non eodem auxilio indi-
get, cum civilibus actionibus adverſus Inſtitorem agere poſſit
juxta d. l. 1. pr. exceptio eſt, ſi dominus rem ſuam ſervare nequeat,
ut puta ſi forte Inſtitor l. Procurator abſit. l. latitet, l. mortuus
ſit ſine herede, ita ut actiones ſibi competentes non poſſit domi-
no cedere l. 1. & 2. ff. b. t.*

IX. Illud nihil intereſt qualicumque conditionis fuerit
Inſtitor, ſceminam quis an maſculum, liberum an ſervum, & hunc
l. proprium l. alienum, puberem ſive impuberem præpoſuerit
l. 7. §. 1. & ult. cum l. ſeq. h. t. Ratio eſt, nam dominus ob præpoſi-
tionem ſuam tenetur; ſibi E. adſcribere debet, ſi minus idone-
am perſonam elegerit. Unde quaeritur, an præponens ex deli-
cto Inſtitoris poſſit conveniri? diſtingvendum, an Inſtitor cir-
ca officium ſibi commiſſum, an verò præter illud deliquerit, pri-
ori caſu utique tenetur, ſi civiliter agatur, *arg. l. 5. §. 11. ff. b. t.*
Harprecht. ad tit. Inſt. quod cum eo. n. 20. poſteriori caſu regulariter
non obligatur, propter rationem l. 22. C. de panis & l. 7. pr. ff. nautæ
cauſ. ſup. Non officit l. 5. §. 8. ff. b. t. quia ex eo, quod dicitur
ibi libitinarium conveniri poſſe actione noxali furti, aut injuria-
rum, non ſequitur E. Inſtitutoria conveniri poſſe dominum ex deli-
cto Inſtitoris, ſunt enim actiones ſeparatæ. Nam in d. §.
quaſi ſive utilis Inſtitutoria datur contra dominum, non propterea
quod ſervus ſpoliaverit corpus, quam quod non rectè curaverit
ſpoliando vid. *Dn. Hahn ad Weſenb. h. t. n. 5.* hanc l. obſtantem ita re-
ſolventem.

X. Du-

X. Dubitatur ulterius, si Dominus continua fuerit usus variatione, Institorem mox præponendo, mox iterum prohibendo ne cum eo contrahatur, contrahens verò ignorans Dominum prohibuisse, contraxit cum eo, an adversus ipsum detur actio? affirmamus hoc cum *Ulpian. in l. ii. §. 5. b. t.* interest enim Reip. ne contrahentes decipiantur.

XI. Denique hoc quoque ambiguum, si dominus mandavit famulo, ut suo nomine pecuniam accipiat, hic creditori de recepta pecunia exhibuit Chirographum, an ex hac famuli confessione in dominum actio detur? minimè, nisi (1) dominus famulo, tam confessionem, quam receptionem, mutui expressè mandaverit; (2) nisi dominus solitus sit ministri opera in talibus contractibus uti, ratio ex *arg. l. 12. ff. de pignorat. act.* desumi potest.

XII. Nihil præterea interest, masculus an femina sit præponens *l. 7. §. 1. ff. b. pupillo*, tamè qui sine autoritate tutoris præponit, non convenietur *l. 9. ff. b.* quia sine horum auctoritate aliis obligari nequit, nisi in quantum locupletior factus *l. 10. d. 2.* Nam naturaliter injustum est, ut cum damno alterius quis locupletetur *l. 206. ff. de R. 7.* Diversum planè statuendum est in personis minorum Curatorem non habentibus, etenim hos ex Institorum contractu efficaciter obligari nulli dubitamus propter *l. 3. C. de integ. Instit.* quamvis postmodum causa cognita restitutionem in integrum petere possunt *d. l. 3.*

XIII. Diximus hæcenus adversus ipsum præponentem, dirigi actionem Institoriam, unde quæritur an adversus Institorem quoque locum habeat, & an Institor ex contractu tempore officii nomine domini celebrato, possit etiam ipse in sua persona conveniri?

XIV. Ardua sanè & intricata est quæstio, pro qua decedenda varii variè allaboravere, partim affirmantium, partim negantium opiniones tutati, ut proinde non malè circa hanc difficultatem decidendam, illud, quod in simili tradit *Sigism. Scaccia tr. de commerc. p. 491. n. 68.* & hic applicari possit, sc. Interpretes tam veteres quam modernos hac in re instar rectorum esse, qui initio filo amisso, quò magis pensum voluunt, eò magis intricant, ferè ignota per ignota tradidisse, & dum modò negando, modo affirmando,

mando, mirè vagantur, lectorem nunquam nonnisi ancipiti dubio suspensum dimittant. Priusquam verò ipsam quæstionem pertractandam suscipiamus, non abs re nos facturos existimamus, recensere utriusque fundamenta & rationes quibus moti, deinde in quibus legibus fundamenta sua collovere, ex his facile patescet, quænam sententia principem locum, assensumque mereatur. A parte negantium, nimirum Institorem planè conveniri haud posse, se sinit *Bartolus ad l. ult. ff. h. t. ubi disserit: Contrahentem nomine officii apposto in dubio contemplatione officii contraxisse censeri. sinitque officio non teneri; idem & Decius refert Consil. 510. n. 5. ex Angelo ad l. 9. ff. de duobus reis; quod Factores licet in mille literis sese scribant debitores, attamen non posse conveniri, quia videntur scribere, ut factores & factorio nomine, hanc sententiam quoque Jacobus de Arena ad l. ult. h. & Jason in l. si Institorem 29. in f. de reb. cred. Corneus Consil. 223. in fin. lib. 3. defendunt, quibus se adjunxit Joh. Parlador. libr. 2. rer. quotid. cap. fin. §. 3. n. 3. ut & Joh. Wurmbf. nucleo jur. contro. lib. 4. tit. 7. contro. 2. hanc adjungens rationem, quod aliàs officium factoris ei foret damnosum contra l. 61. §. 5. ff. de furt. Heimr. Zæf. in comment. h. t. n. fin.*

XV. Hujus suæ assertionis fundamentum collocant & depromunt ex responso *Scavole in l. fin. ff. h. t. ubi Octavius Terminalis Institor epistolâ solutionem pecuniæ debitæ promittens, exinde neque jure his verbis obligatus, neque æquitatem eum conveniendi superesse legitur. Hoc textu utpotè manifesto negativæ sententiæ Patroni opinionem suam tam fortiter defenderunt, ut nullibi in toto jure expressum textum reperiri, ex quo dilucide probari possit, Institorem finito officio esse obligatum, sed potius contrarium in l. 6. §. 1. ff. de neg. gestis l. 5. ff. qv. ex factio tutores ut & l. 2. pr. ff. de administrat. & peric. tut. exemplo aliarum personarum ex officio contrahentium probari, firmiter sibi pervaserint.*

XVI. Contra à parte sententiæ affirmativæ Principes Theoreticorum stare reperiuntur, ut est *Paul. de Castro. Costalius ad l. 61. ff. de procurat. Bach. ad Tr. v. i. d. 24. h. 7. Lit. E. & in tr. de act. disp. §. h. n. & ad §. 2. Inst. quod cum eo qui in alien. num. 1. Ludw. & Mynsing. ad eundem §. Joh. Jacob. Wissenbach. p. 1. disp. π. 28. h. 19. & quam plurimi alii. Quibus favent textus in l. 1. §. 17. & in l. 5. §. 1. ff. de*

exerc-

exercit. act. ubi vel Exercitorem vel magistrum conveniendi datur electio. Ergo & Institor tenebitur, nihil enim absurdum arbitramur argumentari regulariter à magistro ad Institorem, ab Exercitoria actione ad Institoriam præcipientibus *Ulpiano in l. 13. §. 2. ff. h. & Dioclet. & Maximian. in l. 4. C. h. t.* Præterea clypei instar consistit *l. 7. §. 11. ff. ad sc. Maced.* ubi ex mente *Juliani* idem *Ulpian.* filiosam. Institori, si conveniatur, exceptione scilicet succurrendum respondit, ex quo firmiter infertur, eum, si sui juris esset, rectè conveniri.

XVII. Prædictas Interpretum altercationes, quæ ratione, in concordiam redigendæ, & quænam sententia præferenda, restat nunc ut subjiciamus; nimis ferè longum ac tædiosum foret, omnium conciliationes ordine recensere, proinde primariis relictis, reliquas silentio involvemus. Itaque nonnulli ut *d. l. fin. ff. h. t.* removeant, eandem ita interpretantur, dicendo, Institorem, ubi non promississe sed tantum confessum esse, penes mensam suam eam pecuniæ summam existere, ex ejusmodi extrajudiciali confessione nec obligationem nec actionem nasci posse, quippè quod hoc in casu nudum versetur Institoris officium, secus verò esse, ubi non mera ejus attestatio, sed simul contractus intercedit, tunc enim Institorem saltem ex natura contractus suam personam adstringere. Quam interpretationem sequi quoque videtur *Vin. ad §. 2. Inst. quod cum eo.* Alii distinguunt an Institor contrahat, domino præsentem, an verò absente, hoc casu solum Institorem teneri, eò quod contrahens non potuerit respicere dominum absentem, sed magis Institorem respexisse præsumatur, priori verò casu contra ex ratione opposita, solum dominum teneri, non Institorem.

XVIII. Denique alii mediâ viâ tanquam tutiore & humaniore juxta *Anton. Fab. in rat. ad l. 19. §. 1. ff. de peculio*, incedentes, difficultatem inter prædicta Institorum responsa tollere allaborant, distinguendo inter præpositionem durantem & finitam; ex illa & quæ diu illa durat, teneri Institorem juxta *l. 7. §. 11. ff. ad sc. Maced.* ex hac verò non item juxta *l. ult. ff. h. t.* Hæc consiliatio sicuti frequentiori Doctorum calculo approbata, & adhuc in praxi observata, ita omnino amplectenda erit cum *Magnif.*

Dn. Carpzov. in Jurispr. for. p. 2. c. 20. def. 14. Mevius ad jus Lub. lib. 3. tit. 6. artic. 5. & 6. Coler. part. 2. decis. 248. & Dn. Hahn. ad Wesenb. n. 7. ubi præjudicium Dn. JCorum Helmstadienf. reconset hifce verbis: Habt ihr euch von Anno 1624. biß 1632. von E. E. Raht der Stadt Magdeburg für einen Provisorum und Apotheker bestellen und gebrauchen lassen / auch bei solcher provision bei unterschiedlichen Kauffherrn zu Augspurg / Leipzig und Hamburg in die 700. Reichsth. weniger oder mehr Apotheker Wahren / als ein Provisor genommen; Welche ihr auch in die euch anvertrawte Apotheke verwandt und gebraucht / und die Kauffherrn haben um diese Verwandniß gute Wissenschaft allemahl gehabt. So seind dieselbe solches Nachstandes halber euch als Provisorum nunmehr / da die Apotheck in der Stadt Magdeburg Anno 1632. mit auffgangen / zu belangen nicht befugt / sondern sie werden an E. E. Raht dafelbst / als ewre Präponentes und Principales billich verwiesen.

XIX. Hifce præmissis statuo cum communi Doctorum schola, Institorem (modo sit homo liber, secus enim erit, si servus sit præpositus *arg. l. 14. ff. de O. & A. arg. l. 6. C. de judic.*) durante officio conveniri posse, finito verò ab ulla ulteriori actione liberandum, modo non se proprio nomine obligavit. Plura quæ hac de re desiderat, adeat perelegantem dissertationem *Magnif. Dn. D. Christophori Marci de Obligatione Institorum.*

XX. Cognitum nunc, quando locum habeat hæc actio in præponentem & Institorem, nunc videndum an & in præponentis heredem detur? de qua non dubium per textum rotundum *in l. 15. ff. h. t.* durat enim officium Institoris ex præpositione defuncti, licet mortuus fuerit *l. 5. §. 17. ff. h.* Qua de causa etiam pupillus heres præponentis sit, quamdiu post mortem defuncti Institor officio suo fungitur, tenebitur *l. n. h.* Et si quid damni inde patiatur, à tutoribus id repetere potest ob culpam eorum, horum namqve officium est observare contractus Institorum, & eos mature ab officio suo deponere, si non satis bene rem gerunt, imò licet heres furiosus fuerit, tenebitur *l. 17. §. 3. ff. h.* Eandem ob causam & omnes, quorum Procuratores, Tutores, Curatores Institorum præposuerunt, modò Procuratores liberam omnium rerum administrationem, non aliter ac tutores habuerint, ex illis contracti-

tractibus Institoria convenientur l. 5. §. ult. l. 6. ff. h. Idem dicendum de Procuratore absq̄ve speciali mandato, cujus tamen præpositionem dominus ratam habuerit per l. 7. ff. d. t. rati habitio namq̄ve mandato æquiparatur l. 60. ff. de R. J. l. fin. pr. C. ad Sct. Maced. cap. pen. de sentent. ex commun. in 6.

CAP. V.

De Objecto l. Materia circa quam.

I. Pertractato Subjecto succedit ordine nunc objectum, quod constituunt res quibus præficiuntur Institores, & quidem Ulpianus in l. 5. in pr. ff. de instit. act. cuicumq̄ve negotiationi præpositum Institorem appellat, sive frumentis coemendis d. l. 5. §. 1. vel mercaturis, redempturisq̄ve faciendis d. l. 5. §. 2. vel pecuniis scenerandis sit præpositus, adeo ut etiam Institores dicat qui ædificio aut insulæ custodiendæ sunt præpositi d. l. 5. §. 1. add. l. 16. §. 1. ff. de usu & habitatione l. 15. §. 2. ff. de instructo vel instrumento legato l. 166. ff. de V. S.

II. Notandum verò quod cap. 1. monuimus incitatis textibus Institoris vocabulum improprie & largius sumi, quod ex iis liquet, dum agris colendis, fructibusq̄ve percipiendis, pecuniis scenerandis præpositi Institores esse alibi negentur in l. 16. l. 19. in pr. ff. h. t. facit pro hac re & l. 1. §. 1. l. 5. §. 2. ff. de tribut. act. imo Imperator expressè negotiationem à sceneri pecunia distinguit §. 5. Inst. quod cum eo, l. pen. C. d. t.

III. Adæquatam itaq̄ve Institoris Objectum est quævis negotiatio quæstuarial. l. 3. l. 16. l. 18. ff. l. 1. C. h. t. §. 2. Inst. quod cum eo. Cum autem varia sint negotiorum genera, quædam enim trans mare fiunt, quæ nautica, quædam per terram, quæ terrestria dicuntur arg. vit. ff. de exercit. & Instit. act. & tit. de usuris & nautico scenore, videbimus quanam sit hujus loci.

IV. Negotiatio generaliter accepta, distribuitur in publicam & privatam; ista est, quæ civitatem gubernatores communi annonæ ac necessitati consulunt l. 5. §. 3. ff. de jure immunitatis. Hæc sc. privata iterum duplex l. Oeconomica vel lucrativa, illa sui suorunq̄ve sustentandorum gratia instituitur, hæc, quæ quis aliquid emit, eo animo, ut rursus distrahat lucri faciendi causa.

Quæ posterioris generis negotiatio huc pertinet, & species est commercii, quo aliquid damus vel rem emimus, ut majora lucremur *Scacc. tr. de commerc. §. 1. q. 1. n. 8.* quia verò rem vel vendimus vel emimus vel transmutamus, ex quo varii contractus resultant, recensendum, quibus contractibus peragi possit.

IV. Celebratur verò quibuscunq̄ue contractibus, si enim Institor rem alteri vendat justo pretio, oritur emptio venditio, & sic consensualis contractus, si pecuniam mutuo accipiat, oritur contractus mutui realis, si alter ab eo stipuletur, oritur contractus verbalis, si chirographo dato fateatur se certam pecuniæ summam accepisse, oritur literalis. Unde se sistit hæc quæstio, an Institor merces præponentis domini, qui ei aliquam pecuniæ summam debet, pignoris loco tamdiu retinere possit, quoad pecunia solvatur? nego cum *Wissenbach. part. 1. disp. 28. th. 21.* An autem libri Institoris contra præponentem hoc in casu probent? non usq̄ue expeditum est: quidam distinguunt, an iste liber sit Codex rationum, & ita liber authenticus & publicus *arg. l. 9. §. 2. ff. de edendo*, & tunc eidem, quasi publicæ scripturæ fidem attribui præsumi enim de consensu præponentis ab initio factum *arg. l. 6. §. 3. d. 1.* An verò non sit Codex rationum, sed quoddam simplex memoriale, & tunc non simpliciter probare.

VII. Ultimò deniq̄ue notandum non tantum universali sed & certæ negotiationi Institorem rectè præponi *l. 5. §. 1. & seq. l. 17. l. 19. ff. h. l. 8. ff. quod cum eo copiosa sit*, an tenuis nihil interest *arg. l. 12. §. 3. C. de Cohortatibus, l. 6. C. de dignit.* modo sit licita, illicita enim jure est prohibita *tt. C. de Commerciiis.*

CAP. VI.

De Forma.

I. Quod attinet formam hujus actionis, ea in hisce subsistere videtur, quod ex obligatione Institoris super negotiatione terrestri secundum legem præpositionis contracta, contra naturam actionum personalium, detur adversus dominum præponentem, cum quo tamen principaliter non est contractum; & quidem sub illarum actionum qualitate, quæ ex quoquo contractu

3,
Et nascuntur, ita ut si negotium cum Institore initum, sit stricti juris, hæc quoque actio talis erit, si bonæ fidei, ipsa quoque naturam actionis bonæ fidei inducet *Meier. in C. 7. A. b. t. 9. 10.*

II. Proinde præcipua hujus obligationis, & inde descendens actionis vis & efficacia in eo cernitur, ut juxta formam præpositionis quis cum Institore contraxerit, hac enim neglecta dominus ab actione se liberare valet: ita enim *Ulpian. in l. 5. §. 11. ff. b. t.* Non omne, quod cum Institore geritur, obligat eum, qui præposuit, sed ita, si ejus rei gratia, cui præpositus fuerit, contractum est, i. e. duntaxat ad id, quod eum præposuit quod itidem inculcat in *l. 11. §. 5. d. t.* Unde si dominus palàm proscribendo vel denunciando prohibuit, ne cum eo contrahatur, non tenetur, is enim magis custos, quam Institor dicitur in *l. 11. §. 6. ff. b. t.* ita ut si quis neglecta denunciatione Institori nihilominus crediderit, ope exceptionis tutus sit dominus, quæ tamen per replicationem doli eliditur, si exinde locupletior factus nolit illudolvere *l. 17. §. 4. b.* dolo enim malo videtur facere, qui ex aliena jactura lucrum quærit. Prohibitio verò quomodo fieri debeat docet *l. 11. §. 3. & 4. ff. b.* scil. vel generaliter & publicè per programma propositum, quod utilius, quia nemo facilè in his, quæ publicè fiunt, ignorantiam causari potis est, vel specialiter, si certis personis privatim prohibeat.

III. Unde quæritur, an morte præponentis, revocata censetur præpositio Institoris? Casus talis esto, Mevius cum Titio Sempronii Institore contractum emptionis venditionis super mercibus certis celebrat, paulò post decedit Sempronius, Mevius sciens Sempronium è vivis sublatum, nihilominus renovat contractum, quæritur an revocata sit præpositio morte Sempronii, & an competat actio adversus ejus heredem? affirmatur *per l. 17. §. 3. b.* modo non ab ipsis heredibus præponentis revocatio subsequuta sit. Idque verum, si ve sciverit, si ve ignoraverit mortem Sempronii *l. 5. §. pen. ff. b.* cum enim Institor quasi mercatoris sustineat vices, imputandum ei non est, qui cum eo contraxit. Nec officit quam *Amon. Faber. lib. 2. conjectur. jur. regerit l. 41. ff. de R. C. Resp.* textum citatum non loqui de Institore, sed de eo, qui fœnus exercet, cujus tanta non est utilitas. Neminem prætere

terea moveat, quod negotium illud inter Institorem & præponentem mandato simile sit, adeoque regulariter morte domini finiatur *arg. §. 1. Inst. mandati*, est enim hic exceptio à regula, propter utilitatem promiscui usus *l. 17. §. 2. ff. h. ne heredibus auferrantur ingentia commoda, quæ ex actibus Institorum ad Dominos redeunt, unde & onera subterfugere non debent, cum onus alligatum commodo, & commodum oneri esse debet arg. l. 1. ff. h. t.*

IV. Quod autem in thesi secunda dictum, eatenus dominum ex præpositione obligari, quatenus cum Institore, secundum legem præpositionis contractum est, illud non tantum ad ipsam rem principalem, cui præpositus est, sed ad ejus consequentiam, quoque referendum est; etenim in quolibet negotio perficiendo, ea natura insunt, sine quibus negotium peragi nequit *arg. l. 2. ff. de Jurisdic. Unde si Institor limites mandati excedendo, meliorem fecerit conditionem præponentis v. g. minoris emendo aut majoris vendendo l. 5. §. 5. ff. mandati*, omnino tenetur, voluntati enim & intentioni præponentis satisfactum, utpote dum quæstus E. præposuit Institorem, simul voluisse censetur, ut carius vendat & vilius emat *l. 8. C. de rescindend. vendit. hinc sequitur, quod Institor ad emendas saltem merces præpositus, possit etiam pecuniam mutuam accipere, quia sc. merces absque ea comparare nequit l. 5. §. 13. l. 19. §. 2. ff. h. t. junct. a. l. 1. §. 8. ff. de exercit. alt.*

V. Occasione hujus in quæstionem venit, exponendo; si quis litteras commendatitias alicui dederit, & is ad quem scriptæ, roganti commendato pecuniam mutuam erogarit, num. scribens ejusmodi sit obstrictus ad restitutionem pecuniæ? quod utique non asserendum, neminem siquidem commendationem obligare, satis dilucidè cautum apud *Ulpian. in l. 12. §. 12. ff. mandati & Imp. in l. fin. C. quod cum eo, nisi sit dolosa l. 7. §. 5. f. & l. seq. ff. de dolo malo*, vel inter mercatores fiat. *Dn. Carpz. in Jurispr. For. p. 2. c. 18. d. 24. Finckelth. Observ. 16. n. 5. & seqq. Dn. Mev. ad Jus Lubec. lib. 3. tit. 10. art. un.* vel denique nisi commendans in literis familiaribus ad quid specialiter se obliget *d. l. fin. C. quod cum eo.*

VI. Porro quale sit officium Institoris ex hæcenus dictis facile patet, generaliter enim ei incumbit, ut legem & præpositionem

3,
l.
tionem sibi præscriptam probè observet, leges mandati diligenter custodiat, nec ab his quantum fieri potest ne latum unquam defleat. 2. Librum rationum conficiat, in quo actus sui rationem, acceptas & impensas quo tempore, & quo loco factæ & acceptæ, conscribat. 3. Finito officio librum rationum exhibeat, actus sui rationesque gestas exponat, plura requisita enarrat *Benven. Strach. de mercat. p. 2. n. 15. add. n. 51.*

VII. Constituitur Institor expressè, si dominus mandet negotiari in bonis suis, vel tacitè, ut si pater sciverit filium negotiari in rebus suis; nec, cum prohibere posset, prohibuit *l. 7. §. 11. ff. ad Sctum Maced.* quod multò magis procedit, si ad certam causam Institor præpositus, patientiâ domini & in aliis casibus sibi expressè non commissis, contractus in eat, hæc enim domini patientiâ tacita quædam præpositio est *l. ult. ff. quod cum eo.* Et quidem per contractum gratuitum, mandati sc. vel non gratuitum, ut locati conducti, qui ut plurimum hodiè in usu est, quod autem per locationem conductionem constitui possit, nihil dubii est, propter textum expressum *in l. 11. §. 8. l. 12. ff. b. t. l. 1. §. 18. ff. de exercit. act.* accedit si Institor per contractum mandati sit constitutus, mercesque accesserit, in contractum locationis conductionis transire videatur *l. 1. §. 4. ff. mandati arg. §. 13. Inst. mandati* Qualis verò sit conditionis nihil interest, masculus an fœmina, liber an servus, proprius an alienus, filius an filia familias *l. 7. §. 1. ff. b. idem & de præponente exaudiendum, uti supra monuimus, modo præponendi legitimam facultatem habeat. Nec officit, quod fœminæ ex contractu alieno non obligentur, nec alienam suscipiant obligationem, licet enim primo intuitu alienam in se suscipere obligationem videantur, reverâ tamen & juris effectum proprium gessisse negotium intelliguntur, cum in rem, & nomine illarum cuncta cum & ab Institore agantur, aut mulierem non juvari Scti auxilio, quando intercessio non in ipsius damnum, sed in utilitatem & commodum vergit ex responsis Pauli *in l. 1. §. 1. & Callistrati in l. 21. pr. ff. ad Sct. Vellej.* addiscere licet. Illud denique non interest, an ab uno an à pluribus v. g. coheredibus, sociis tabernæ sit præpositus *l. 13. §. 2. l. 14. ff. b. t.* Unde quæritur, si taberna sit legata, an censeatur simul servus Institor legatus, af-*

D

firma-

firmativam propugnat sententiam Servius in l. 13. & 15. l. 17. ff. de
instru. vel Instrumento legato.

VIII. Ex traditis præcedentibus sua spontè se sistit triplex
differentia hujus actionis ab Exercitoria, (1.) namqve differunt
in eo, quod illa nomen habeat ab eo, qui præpositus est, Exer-
citoria verò ab eo, qui præposuit §. 2. Inst. quod cum eo.
(2.) illa versatur circa negotia terrestria, hæc verò circa mariti-
ma. (3.) Actione Institoria ex contractu illius, quem Institor
substituit Dominus conveniri nequit, at Exercitoria non tan-
tum ex contractu magistri, sed etiam ab eo substituti, exercitor
rectè convenitur. l. 1. §. 5. ff. de exercit. act. Porro distat & ab
actione tributoria, Institoria quippe locum habet in merce do-
minica, hæc in merce peculiari §. 3. Inst. quod cum eo l. 1. pr. ff. de
tribut. act. illa datur ob contractum Institoris præpositi d. §. 2.
Inst. quod cum eo l. 1. ff. h. t. hæc ob contractum non præpositi, sed
negotiantis in peculiari merce d. §. 3. Inst. quod cum eo, illa datur
in solidum l. 5. §. 1. ff. h. t. l. 2. C. eod. §. 2. Inst. quod cum eo hæc re-
gulariter non item l. 5. §. 1. ff. de tribut. act. in illa est expressa
domini voluntas regulariter, in hac scientia sive permissio patris
sufficit l. 1. pr. §. 3. ff. d. t.

CAP. VII.

De Fine & Effectu.

I. Restat nunc in ordine, qui primus in intentione, & ul-
timus in executione esse solet, finis, qui duplex, utilitas & æquitas.
Utilitas consistit in promovendis commerciis arg. l. 17. §. 2. ff. h.
quæ non solum consistit in rebus pretiosis, sed & vilioribus, quo-
rumque usus quotidianus est; æquitas verò in eo, ne decipiantur,
qui præponentis fidem secuti, cum Institore contraxerunt l. 1. l. 11.
§. 5. in fin. ff. h. Cum enim contemplatu Domini magis quam
Institoris in creditum aut debitum eant, æquum est ut teneatur
ad ea, quæ ab Institore sunt gesta.

II. Effectus in hisce consistit (1.) quod hac actione solidum
petatur, ex contractu qui initus est cum Institore præposito ne-
gotiationi l. 2. C. h. t. l. 5. §. 1. ff. eod. (2.) quod unus ex pluribus
conventus in solidum & condemnatus, quicquid is præstiterit,
societatis judicio vel communi dividendo possit consequi l. 13. §.
ult.

ult. ff. b. limitatur tamen hoc in casu l. 14. ff. b. & l. ult. ff. de exercit. act. (3.) quod si quis ex una causa egerit, inque probatione defecerit, possit demum ex alia causa utiliter agere l. 13. pr. ff. b. (4.) Dominus ad omnia Institoris facta præstanda est obligatus, modo formam præscriptionis observaverit Institor l. 17. ff. b. t. (5.) Si quis primò Institoria egerit, postea ad actionem tributariam non possit recurrere l. 11. b. in merce enim dominica, non habet locum tributaria. (6.) ipse Institor ad hunc effectum conveniri potest, ut procuret solutionem, & ex bonis domini creditori solvat, l. fin. ff. b. t. Si verò specialiter se obligaverit, ut ex bonis suis satisfaciat. Plura ex hæcenus dictis possunt colligi, quo brevitate causa me remitto.

CAP. VIII.

De Contrariis & Affinibus.

I. Hisce breviter expositis, reliquum est ut videamus contraria, sc. quibus modis extingvatur hæc actio, nec non officium Institoris.

II. Et (1.) quidem cessat, triginta annorum spatio, cum regulariter omnes actiones tam reales, quam personales, ultra hunc annorum numerum, ex quo competere cœperunt, ulterius vivendi non habeant licentiam in l. 3. C. de præscript. 30. vel 40. annor. l. 1. §. 1. C. de annual. except. (2.) Si pupillus sine tutoris autoritate Institorem præposuerit l. 9. ff. b. t. nisi ex hac præpositione locupletior factus sit pupillus. Et si enim aliàs pupillum absque tutoris autoritate contrahentem, nequidem naturaliter obligari jura nostra velint in l. 59. ff. de O. & A. & l. 41. ff. de condit. indebiti, attamen limitationem patitur prædicta sententia in casu, ubi pupillus locupletior ex contractu vel negotio factus est juxta l. 5. pr. & §. 1. ff. de autor. l. 13. §. 1. ff. de condit. indebiti, cujus rationem assignat Pomponius in l. 14. ff. d. t. (3.) Si non secundum, sed contra legem præpositionis præscriptam sit contractum l. 5. §. 11. l. 11. §. 5. ff. b. t. veluti non in ea re, non eo in loco, ubi contrahi permissum. (4.) Si plures sint Institores divisis officii, & contractum sit cum uno ex alterius officii causa arg. l. 1. §. 13. ff. de exercit. act. (5.) novatione, si obligatio cum Institore contracta, postmo-

postmodum novata sit l. 13. §. 1. ff. h. t. (6.) in negotio non quaestuario l. 16. ff. h. Et denique ultimo, si Institor potius ad fidem faciendam quam ad obligandum quid fecit. l. ult. ff. h.

III. Institoris officium vero definit (1.) morte naturali, tanquam communi omnium hominum vitae termino, ut loquitur *Justinian. in Novell. 1. c. 1. §. 4. vers. & nullus*, est enim personale officium, quod cum persona extinguitur, perinde ut alia munera & officia personalia utputa tutoris §. 3. *Instit. quibus modis tutela finitur* l. 16. §. 1. ff. de tutelis, procuratoris l. 57. ff. de judic. mandatarii §. 10. *Inst. de mandat. l. 27. §. 3. ff. eod. loci* §. 5. *Inst. de societ. l. 65. §. 9. ff. pro socio*. Ratio est, quod & hic certae personae Institoris sc. industria sit electa, & proinde ad heredem vel tertium officium hoc transire nequit *arg. d. §. 5. Inst. de societ. personae* namque earumque industria, fides & officia variant *arg. l. 31. ff. de solut.* Quod de morte naturali dictum extenditur quoque ad civilem, veluti si maximam aut mediam capitis deminutionem passus. (2.) mutuo praepONENTIS & Institoris consensu & voluntate, cum naturale sit, unumquodque eo modo dissolvi, quo colligatum, l. 35. ff. de R. J. (3.) Revocatione, sicuti enim liberum est domino, quem velit Institorem praepONERE, ita liberum est praeposITUM negotiationi revocare.

IV. Remedia affinia sunt (1.) Exercitoria, quae cum nostra actione convenit, quoad personas l. 6. §. 1. & 2. ff. h. l. i. §. 4. & 16. ff. de exercit. act. 2. quod sicut Exercitor ex contractu magistri §. 2. *Inst. quod cum eo l. 1. pr. ff. de exercit. act.* ita & praepONENTIS ex contractu Institoris obligetur & conveniatur d. §. 2. & l. 1. ff. h. t. 3. quoad effectum ut quemadmodum adversus singulos ex pluribus Exercitoribus Exercitoria l. 6. §. 1. ff. de exercit. act. ita pari ratione adversus plures praepONENTES in singulos dirigatur actio Institoria l. 13. §. 2. ff. h. t. 4. quod utraque perpetuo heredibus & adversus heredes competat l. 4. §. 4. ff. de Exercit. act. l. 15. ff. h. t. (2.) Concurrit cum hac actione actio fidejussoria l. 19. §. 2. ff. h. actio quod jussu §. 2. *Inst. quod cum eo l. 2. C. h. t.* actio tributoria l. 11. §. 7. ff. h. actio locati l. 5. §. 10. d. t. actio injuriarum & furti l. 5. §. 8. ff. h. actio de in rem verso & de peculio §. 5. *Inst. quod cum eo l. 2. C. h. Meier. in C. J. A. h. t. §. 13.*

v. ul-

V. Ultimò & hoc, dari in jure nostro actionem Instituto-
riam, cujus rarò meminerunt autores juris præter l. 8. §. 4. ff. ad
sc̄tum Vellej. & tunc locum habet, quando mulier in fraudem
Sc̄ti se principalem debitorem constituit, quæ tamen à nostra
actione planè est diversa.

Et hæc sunt, quæ in præsentiarum de hac nobilissimâ ma-
teriâ differere necessarium visum fuit, potuisset quidem uberius
de ea agi, veruntamen ne morem disputandi excedere viderer,
calamo imperavi. Ceterum à benevolo Lectore veniam obni-
xè rogo, si forsàn quædam à meminùs accuratè prolata fuerint.
Hac amabili fiducia fretus, monitis cujusdam viri morem gerere
lubuit: in magnis etiam conatum laudabilem esse, & sufficere,
quandoquæ vel voluissè.

Deo Triuno sit Laus & Gloria!

Coronidis loco sequentes casus annexere lubet.

I.

Sempronius Titium Christianum appellavit Judæum, vel
Mauridem sive Moriscum, hic ob convitia illata actione injuria-
rum vel recantatoriâ adversus Sempronium experitur, opponit
reus exceptionem non competentis actionis, eo quod præfata
verba injuriosa non sint, quæstio oritur, num prædictis actioni-
bus locus detur? quod affirmatur contra Joan. Parlador. lib. 1. rer.
quotid. c. 17. n. 24.

2.

Cassius in testamento ex asse scripsit heredem Scipionem
absentem, elapsis à tempore mortis testatoris triginta annis, he-
res scriptus redux factus, tabulis testamenti casu fortuito inspe-
ctis, heredem à Cassio se designatum fuisse cognoscit, idcirco he-
reditatem adire contendit, vetat & resistit Africanus possessio-
rerum hereditariarum sub prætextu, jus adeundi l. immiscendi
præscriptione longissimi temporis jam esse sublatum, litigium
hoc ad Tribunal Prætoris defertur, qui pro Africano sententiam
protulit, dubitatur, num rectè pronunciatum? dicitur,
quod sic, contra Meier. in C. 7. A. lib. 29.

tit. 2. §. 46.

D 3

Ut

UT vagus extremos currit mercator ad Indos,
Æquor arat lucrans, pauperiemque fugit.
Sic etiam quævis spernunt, instantque labori,
Artes qui vigili sedulitate colunt.
Ex horum numero quoque Te, SOMMERE, fuisse,
Ipse satis monstras; gratulor ergo Tibi.

*Ita Clarissimo ac Politico, Dn. Dissertationis Autori
de profectibus egregiis animatus gratulatur*

PRÆSES.

SI vellet usus; certe origo congruit;
TE dicerem, de cujus ecce vinculis
SOMMERE ferram examinis reciprocas
Jure INSTITOREM. Quippe qui negotio
Instas gerendo, quod Tuis concedidisti
Astra curis. Illa mandatarium
Cautum, fidelem, alacriorisque ingenii
Justi tenax & lege gratitudinis
Profecto honore munerabit debito.

*Ita confidit Nobilissimi Dn. Autoris Amici
suaissimi studiis*

GOTTFRIEDUS PFLAUMIUS.

Ad Clariss. Dn. Respondentem.

So bricht anigt hervor / was bisanher verborgen/
Das Pfund und Wucher Geld / das Dier zu treuer Hand /
Die Eltern lieffen nach; wie es sey angewandt
Erweist Hand und Mund; Dein tag-ja stündlich Sorgen
War nur auff Studien und Musen Werck gerichtet
Drumb kont es fehlen nicht / da Sorge sonst nichts thut/
Es musse Dier dein Fleiß erwerben grössers Guth.
So geht es dem der Mühy / aus Musen Lieb / vernichtet
Ich / liebster Hertzens Freund / erfreu mich weil ich sehe
Wie Dier GOTT Glück erzeigt und wünschete das fort hin
Sich Tausend sächtig noch vermehre Dein Gewinn;
Al- Unglück weich / von Dier / was dienlich / das bestehe
Solches sehte seinem / als Bruder / geliebten
Freunde zu Ehren hinzu
TOBIAS MICHAËLIS Lips. Jur. Cand.

Stances.
A Monsieur Jean Matthias Sommer.

Cher Sommer, qu'avecque raison,
Ton nom nous marque la saison,
Par où la nature Commence
D'emmener à perfection,
Les fruits de sa production.
Que le Printemps monroit d'Avance.
Ton sçavoir est en tel degrez,
Etas fais de sibeau progres,
Que pour Sortir d'aprentissage;
Sans quil eut ét é question,
De ce nouvel é chantillon,
Il n'en falloit pas davantage.
Si bien quil ne faut pas douter;
Qu' ayant seu si bien profiter,
Tes soins ne soient payez de même;
Et Comme ad ie un Empereur:
Mais vous mesmes, Voyez L' Auteurs
Tout à la fin de son proëme.

En tesmoignage de reconnoissance
& de Congratulation

THEODORE ANCKELMAN.

Slacht der Principal, wenn der Factor ihm bringet
Den reichen Geld Gewinn/ den ihm die Wahre gibt/
Es machet den Factor noch mehr bey ihm beliebt/
Wen er/was schwerlich war/durch seine Müß' erzwinget/
Bald untergibt er ihm das Haus/ (a) bald seine Gelder (b)
Die ohne das zuvor dem Wucher zudedacht;
Bald setzet er ihn ein mit ganz vollkommner Macht
Auch über seinen Kram/ (c) ja Wechsel Zisch und Felder. (d)
Wnd wenn er dieß gethan/ so kan er ruhig leben/
Wnd dencket nicht mehr dran/was ihm vor Sorge bracht/
Das ist er nuhn befreit durch den Factor gemacht/
Weil ihm wird in den Schoß fast schlaffend Zins gegeben
Ich irre nicht/ mein Freund/nachbehm ich recht erwege

Dein

(a) Struv, vol. I. p. 730, (b) l. 5. §. 2. ff. de instit. act. (c) d. l. 5. §. 2. (d) d. l. & 9.

Dein anvertrautes Haus/ den Ein und Wucher-Pfund/
Welchs gar centestimen (e) hervor bringt durch den Mund/
Nachdem ich/ sage ich/ solchs alles überlege/
Wenn ich ihn ebenfals/ als jenen würde loben
Der du der Eltern Guht hast nützlich angelegt/
Daf es schon albereit des Sinnes Wucher trägt.
Wer sehn und hören will/ der schawe deine Proben/
Den Meister lobet das/ was seine Hand bereitet:
Dein zierlich Meisterstück verricht auch solche That/
Und lobet satsahm den/ der es erfunden hat.
Und noch dazu vor ihm auff offnem Plage streitet
Ich frewe mich mit dehm/ der sich ob dich ergetzt/
Und wünschste Glück dazu/ Gott mehre fort bey dir
Was du mit grossen Ruhm hast angefangen hier/
Bisß Dir der Ehren-Kranz zum Lohn wird auffgesetzt.

(e) l. 26. s. 1. C. de Wür.

Dieses setzete seinem vertrauten Brüderlichen
Freunde und Gesehrten glüchtmüschend
hinzu

Christian-Martinus Dorn/
LL. Stud.

Dum, SOMMERE, Tibi comassum strenuus urges,
Es *Insitor* vocandus.
A teneris dictus studiis, ea strenuus urges,
Es *Insitor* vocandus.
Ipse Tibi stimulos addens Jus strenuus urges,
Es *Insitor* vocandus.
Qvò lucrum captes licitum Jus strenuus urges,
Es *Insitor* vocandus.
Et qvid opus multis magnos cantare labores?
Cum res loqvatur ipsa.
Jam saltim ex animo grator Tibi, dulcis Amice,
Precorqve faulta qvævis.

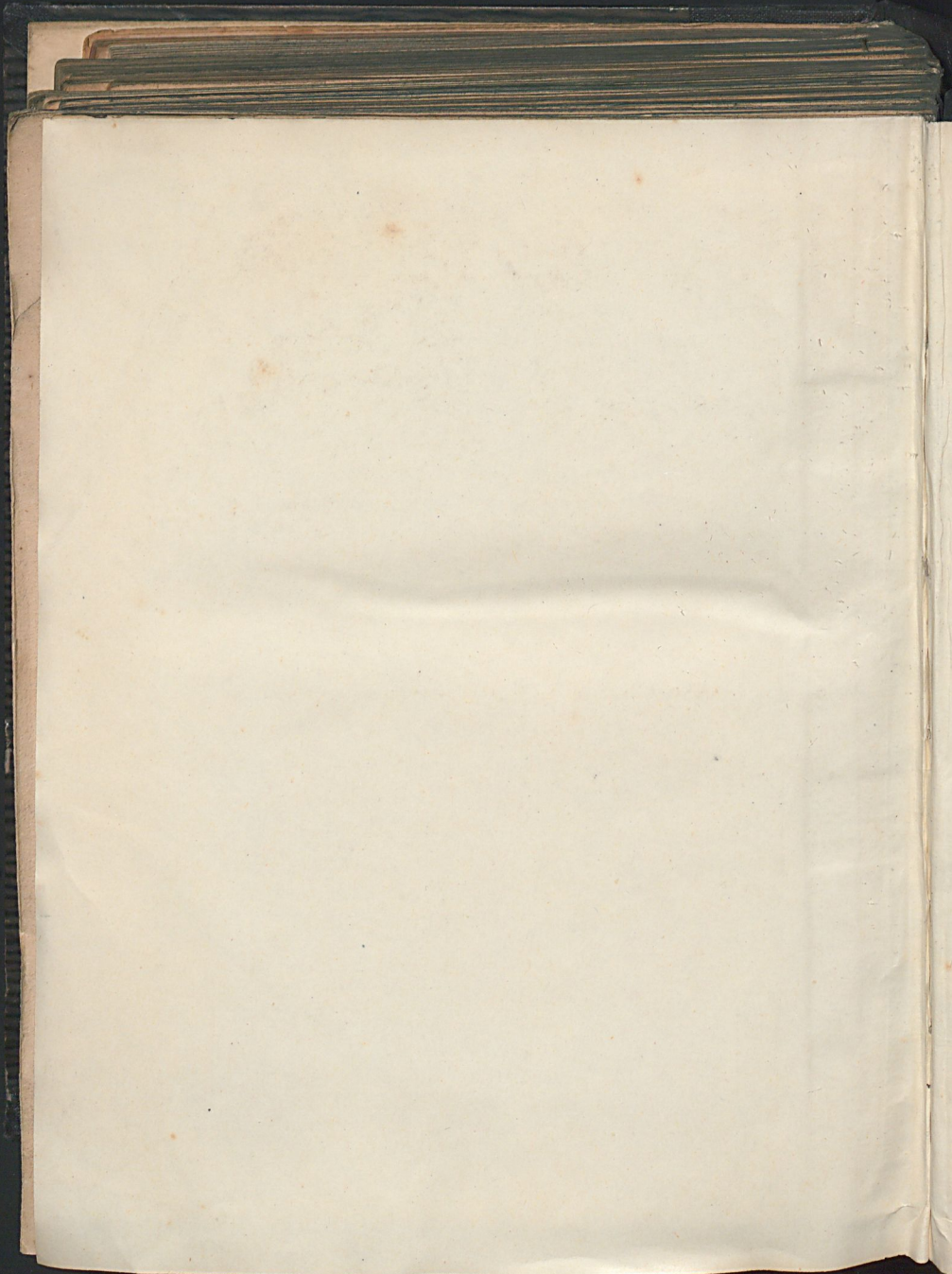
Hac, ut debuit, apposuit

Joann Caspar Pfauwe/
Ascanienf.

F I N I S.

ULB Halle

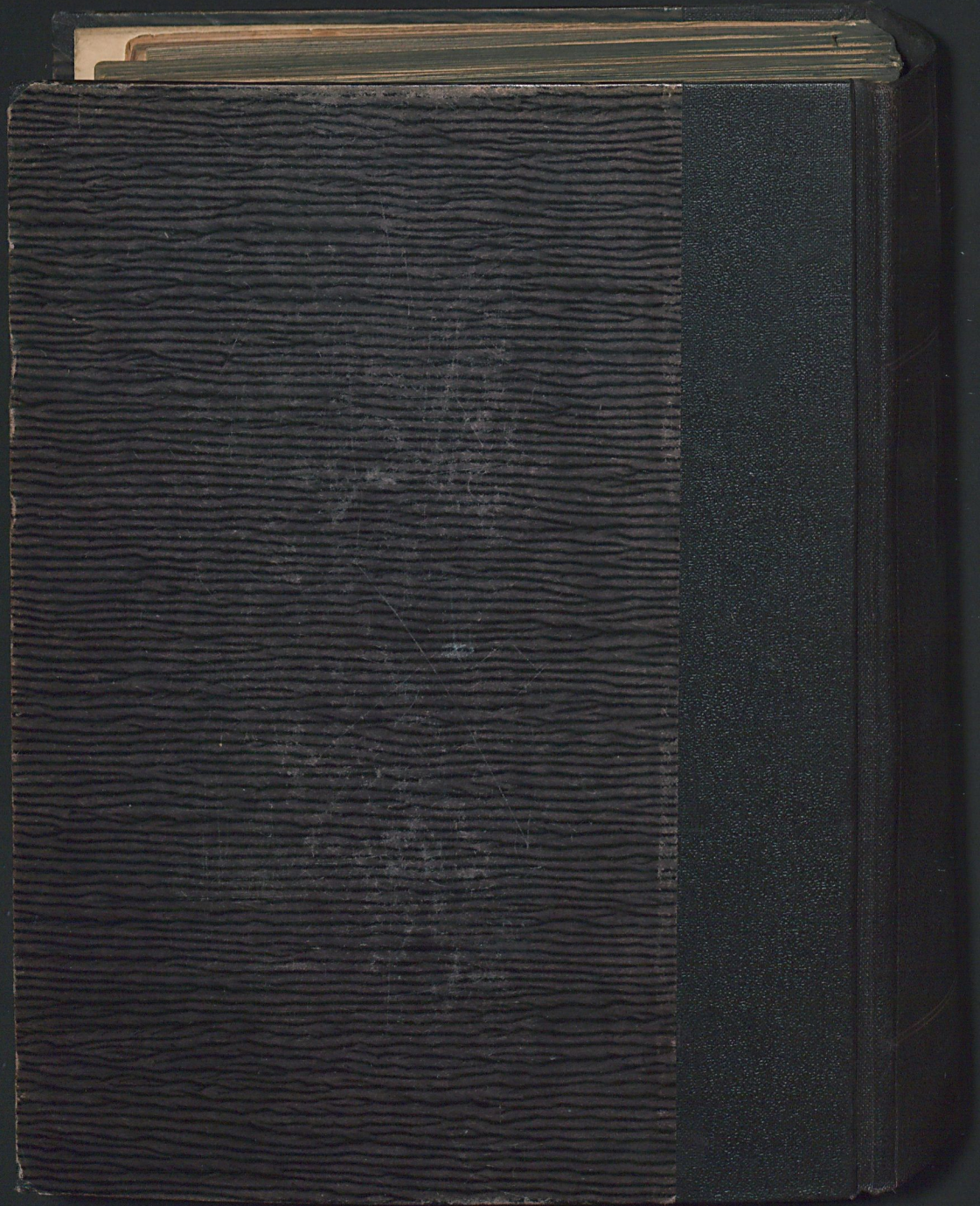
3

005 803 330

Kind

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

1664, 6 / 7
8/11

vente Gratia
&

orum Ordinis

nissu
DE

NE IN-
ORRIA,

tionem

ESIDIO

R I

simi & Excellentissimi

I ECKOLTS,

Profess. Publ. Facult.

essoris, &c.

atroni & Hospitis sui

venerandi,

ndam proponit

ETHIAS Sommer/

Holfatus,

OR

urorum Academia

februarii

Idc LXIV.

IE,

ERICI HAHNII.